

Uvodnik

Spoštovane bralke in bralci, v zadnjih decembrskih dneh je pred vami še zadnja številka letošnjega letnika naše revije. Tega doslej sicer nismo posebej omenjali, a bi ob tej priložnosti vendarle radi poudarili: revija letos praznuje 130 letnikov svojega izhajanja. Ob svojem nastanku, tj. leta 1880, se je imenovala *Popotnik*, zadnjih 63 let pa je v zavesti številnih generacij strokovnih pedagoških delavcev prisotna kot *Sodobna pedagogika*. Malo revij – še manj pa znanstvenih – je na Slovenskem, ki se lahko na svoji naslovnici ponašajo s trimestno številko letnika. Z gotovostjo lahko trdimo, da je *Sodobna pedagogika* ne le vrhunska znanstvena revija, ampak je vsaj na pedagoškem področju tudi revija z najdaljšo in najbogatejšo tradicijo. Po več kot stoletju izhajanja se zdi njena prisotnost za vse, ki strokovno in znanstveno delujemo na področju vzgoje in izobraževanja, tako rekoč samoumevna. Bržkone smo lahko po eni strani na to samoumevnost ponosni – kolikor jo razumemo kot simptom prepričanja, da si je slovensko pedagogiko brez *Sodobne pedagogike* težko predstavljati. A ob tem ne gre uspavano prezreti, da je vsaka samoumevnost vselej nujno zgolj navidezna – in to nedvomno prav tako velja za področje izdajanja znanstvene periodike v Sloveniji, katerega del je tudi naša revija.

Nič pretresljivo novega ne objavimo, če zapišemo, da je izdajanje znanstvenega tiska v globalnem merilu že zdavnaj postalo zlasti dobičkonosen posel, katerega del ni le prodaja revij ali posameznih znanstvenih prispevkov (v katerih so pogosto predstavljeni rezultati raziskav, ki so bile financirane z javnimi sredstvi), ampak tudi vse bolj uveljavljena industrija indeksiranja bibliografskih podatkov. Po eni strani sicer lahko verjamemo, da to prispeva k večji prepoznavnosti posamezne revije v mednarodnem prostoru, saj denimo obsežni spletni iskalni mehanizmi omogočajo, da tudi do v naši reviji objavljenih člankov dostopajo bralci z vsega sveta, kar je bilo še pred 15 leti tako rekoč nepredstavljivo. Tisti, ki pozorno spremljate *Sodobno pedagogiko*, ste v zadnjih letih zagotovo opazili nekaj s tem povezanih vsebinskih in uredniških sprememb: revijo smo uspešno vključili v dve večji bibliografski bazi, ProQuest in EbscoHost, s čimer je povezana tudi odločitev, da vsako številko (četudi ne v celoti) izdajamo dvojezično. Ob tem si prizadevamo za vključitev revije tudi v druge bibliografske baze, ki jih vodijo večja multinacionalna podjetja, kot sta Thomson Reuters in Elsevier – zlasti ker je dotok kakovostnih znanstvenih besedil pomembno odvisen prav od vključenosti revije v tovrstne baze. Aktualna znanstvena politika v Sloveniji namreč znanstvenega dela raziskovalcev primarno ne vrednoti glede na njihovo kakovost in vsebino, ampak zlasti glede na to, ali je znanstveni prispevek objavljen na pravem mestu (beri: v reviji, ki jo v svojo indeksacijo sprejme eno od omenjenih multinacionalnih podjetij). Tovrstno vrednotenje znanstvenih dosežkov je sicer eden od pomembnih razlogov, zaradi katerih želimo revijo vključiti v tovrstne bibliografske baze, kar pa ima tudi svoje pozitivne učinke: prizadevamo si za pestrejši nabor avtorjev, ki prihajajo iz širšega mednarodnega prostora, uredniški odbor smo razširili z nekaterimi uveljavljenimi tujimi strokovnjaki, bistveno več poudarka namenjamo natančni metodološki

opremljenosti znanstvenih člankov ipd. Toda hkrati ob odpiranju v mednarodni prostor želimo in moramo o(b)stati tudi kot vrhunska *domača* znanstvena revija, ki je v zadnjem stoletju pomembno prispevala k razvoju pedagoške znanosti na Slovenskem in razvoju slovenske znanstvene terminologije ter metodologije, in to z relevantnimi vsebinskimi poudarki, ki včasih niso toliko zanimivi za mednarodno občinstvo, kolikor so nujno potrebni za kakovosten strokovni premislek v lokalnem vzgojno-izobraževalnem prostoru.

Kot zapiše **Tadej Vidmar**, ki je za tokratno številko prav ob našem jubilejnem letniku pripravil uvodni znanstveni prispevek z naslovom *130 letnikov Popotnika oziroma Sodobne pedagogike – položaj in polemike*, je bila revija tako v času, ko se je imenovala še *Popotnik*, kot tudi pozneje kot *Sodobna pedagogika* večino časa prostor predstavljanja in soočanja različnih (kritičnih) pogledov, razmišljanj in predlogov na področju vzgoje in izobraževanja. Uredniške politike, ugotavlja avtor, so praviloma dopuščale ali celo spodbujale pluralizem pogledov in prepričanj ter si prizadevale bralce seznanjati z najboljšim na področju pedagoške teorije in prakse. Vidmar tako natančneje predstavi tri pomembnejše polemike v reviji, s katerimi med drugim ponazori položaj le-te v izbranih obdobjih. Tudi zaradi tovrstnih polemik in znanstvenih razprav je že *Popotnik* postal najuglednejša in najvplivnejša pedagoška revija pri nas, ta sloves pa je zatem poskušala ohraniti in povečati *Sodobna pedagogika*, kar ji je do danes tudi uspevalo. V prihodnje pa – in tu se pridružujemo avtorjevi želji – upamo, da bodo kljub poplavi »instantne« pedagoške literature bralci in avtorji znali in hoteli omogočiti *Sodobni pedagogiki*, da še naprej nadaljuje in izboljšuje odlično tradicijo preteklih 130 let izhajanja.

Tudi drugi prispevek, tj. besedilo izpod peresa **Taje Kramberger**, obravnava tematiko, ki je sicer zgodovinska, a zato nič manj aktualna za današnji čas. V članku *Nemške univerze in njihova politika v obdobju nacionalsocializma: naklepna politizacija vednosti, antiintelektualizem in odprava avtonomije* avtorica prikaže ključne nacionalsocialistične univerzitetne modifikacije, katerih namen je bil, kot zapiše, v oblikovanju nove nacionalsocialistične »politične univerze« in odpravi univerzitetne avtonomije. Avtorica v besedilu analizira postopke reorganizacije univerzitetnega delovanja, med katere sodijo deregulacija akademske svobode, reorganizacija univerzitetne uprave, reorganizacija rekrutiranja, promocij in habilitacij učiteljev, onemogočanje mednarodne izmenjave in zavrnitev mednarodnih znanstvenih kriterijev, onemogočanje asistenture, univerzitetne kolegialnosti in kooperacije, vzdrževanje negotovosti zaposlitve in ustrahovanje glasnih profesorjev. T. Kramberger v svoji obravnavi tematike kritično predstavi, kako so nacionalsocialistične univerzitetne reforme poenostavile državni nadzor nad univerzo, tako da so denimo odpravile najbolj avtonomna in reprezentativna univerzitetna telesa, hkrati pa uvedle politično preverjene državne nameščence. Tako so, piše avtorica, z vrsto drobnih administrativnih in pomenskih transformacij, izvedenih v duhu agresivnega antiintelektualizma in pragmatičnega utilitarizma, premestile težišče univerzitetnega *raison d'être* in izbrisale univerzitetno avtonomijo, kar je popolnoma degradiralo akademsko poslanstvo in razdrlo stari akademski *ethos*. In ob tem ne gre prezreti avtoričinega poudarka, da hitrost te preobrazbe ne bi

bila mogoča brez prostovoljne, spontane prilagoditve številnih univerzitetnikov in akademikov.

V naslednjem prispevku **Anita Jug Došler** predstavlja rezultate študije primera z naslovom *Raziskovanje in usmerjanje prikritega kurikula*. Avtorica uvo-domo poudari, da prikriti kurikulum pomembno določajo dejavniki, ki se nanašajo na kazalnike kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela na vseh treh kakovostnih ravneh: procesni, strukturni in posredni.

Razumeti ga je mogoče tudi kot »bojišče« mnogih konkurenčnih vplivov in ideologij, ki se v vrtcih in šolah pojavljajo prav v prikriti obliki. Ker se Kurikulum za vrtece, kot piše A. Jug Došler, odmika od strogo vsebinskega k procesno-razvojnemu ter ciljnemu načrtovanju in tako postaja vse bolj odprt, strokovnim delavcem dopušča tudi več strokovne avtonomije, kar lahko predstavlja večjo nevarnost za delovanje dejavnikov prikritega kurikula. Avtorica je prav na podlagi Kurikula za vrtece, izsledkov relevantnih domačih in tujih raziskav, predstavljenih konceptualnih in metodoloških pristopov k spremljanju in vrednotenju kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu v povezavi s prikritim kurikulumom ter upoštevajoč kakovostne ravni, področja in kazalnike kakovosti razvila model izobraževanja in usposabljanja za raziskovanje in usmerjanje dejavnikov prikritega kurikula. Model, ki ga je tudi praktično preizkusila, se je izkazal kot učinkovit z vidika podpore in izboljševanja pedagoškega dela vzgojiteljic, še zlasti na procesni ravni, saj je preko procesov akcijskega in evalvacijskega raziskovanja ter na osnovi soočanja oz. kritičnega ozaveščanja z lastnimi koncepti vzgojiteljicam omogočal raziskovanje in usmerjanje dejavnikov prikritega kurikula ter na osnovi tega dvig kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu.

Z nekaterimi temeljnimi kurikularnimi vprašanji, zlasti na ravni izvajanja vzgojno-izobraževalnega procesa in ocenjevanja znanja, se v prispevku *Prepoznane lastnosti kot dejavnik učnega uspeha različnih skupin učencev* ukvarjajo **Mojca Peček, Ivan Čuk** in **Irena Lesar**. V raziskavi, katere del rezultatov avtorji predstavljajo v članku, so si zastavili vprašanje, kakšen je učni uspeh učencev in katere lastnosti, ki jih učitelji pripisujejo različnim učencem (tistim, ki jih pojmujejo kot »običajne«, nato učencem s posebnimi potrebami, romskim učencem, otrokom priseljencev iz nekdanje Jugoslavije ter otrokom revnih staršev), nanj pomembno vplivajo. Kot ugotavljajo, imajo najvišji učni uspeh prepoznani otroci bogatih staršev, za njimi pa učenci, ki jih učitelji prepoznavajo kot »običajne«. Ko gre za učence iz marginaliziranih skupin, je učni uspeh prepoznanih revnih učencev nekoliko nižji – a ne statistično pomembno – od učnega uspeha otrok priseljencev iz nekdanje Jugoslavije, statistično pomembno nižji pa je učni uspeh učencev s posebnimi potrebami in najnižji je učni uspeh romskih učencev. Raziskava po interpretaciji avtorjev kaže tudi, da nekatere lastnosti, ki jih učitelji prepoznavajo pri učencih, izstopajo kot tiste, ki bolj določajo učni uspeh učenca, vendar pa pri vseh preučevanih skupinah učencev to niso enake lastnosti, čeprav so le-te večinoma vezane na storilnost. V tem pogledu avtorji sklenejo razpravo z ugotovitvijo, da je razred prostor, kjer se vzpostavljajo presenetljive transakcije med učitelji in učenci, in da je od tega, kako učitelji dojemajo učenčeve lastnosti v razredu, odvisno, kako se bodo nanje odzivali.

V tokratni številki objavljamo tudi dva kakovostna strokovna prispevka. V prvem **Alenka Jurič Rajh** predstavlja *Sodelovanje pedagoga in ravnatelja pri nalogah, opredeljenih v Programskih smernicah za svetovalno službo v osnovni šoli*. Avtorica uvodoma poudari, da ima svetovalna služba v slovenskem šolskem sistemu posebno mesto in odgovornost pri sodelovanju z učenci, učitelji, ravnateljem, starši in drugimi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa. V prispevku jo je zanimalo predvsem to, kakšno je sodelovanje med ravnateljem in svetovalno službo oz. pedagogom kot strokovnim delavcem v šolski svetovalni službi. Kot zapiše, je sodelovanje svetovalne službe z vodstvom šole zelo raznoliko in poteka na različnih ravneh. V raziskavi, katere rezultate predstavlja, se je pokazalo, da bi bilo treba – kljub mnogim sicer pozitivnim ugotovitvam – pripraviti nove programske smernice za svetovalno službo v osnovni šoli, ki bi zajele vsa področja, s katerimi se svetovalni delavec v današnjem času srečuje. Ko gre za sodelovanje z ravnateljem, piše avtorica, bi bilo treba dodati denimo področje vpisa v šolo, razširiti obseg sodelovanja pri učencih s posebnimi potrebami, učno manj uspešnih, tujcih in priseljencih ter izpostaviti oblikovanje, izvajanje in evalvacijo uresničevanja vzgojnega načrta šole. Kot poudarja A. Jurič Rajh, bi veljalo premisliti tudi o tem, v kolikšni meri opredeliti posamezne naloge in kako ozko oz. široko jih definirati. Pri tem je nujno upoštevati, da sta za uspešno sodelovanje med pedagogom in ravnateljem ključni odprta komunikacija in izmenjava informacij. Na sistemski ravni, opozarja avtorica, bi morali premisliti o izpopolnjevanjih, ki bi bila oblikovana tako, da bi svetovalnemu delavcu komplementarno doprinesla tiste vsebine, ki jih je v času študija glede na svojo smer izobrazbe najmanj spoznal. Ta izpopolnjevanja bi bila v največji meri uporabna predvsem na šolah, ki imajo zaposlenega enega svetovalnega delavca in ne morejo interdisciplinarno dopolnjevati različnih profilov v svetovalni službi.

Tokratno številko revije zaključujemo s prispevkom *Diagnostično ocenjevanje predbralnih zmožnosti*, v katerem **Ivanka Bider Petelin** obravnava problematiko ugotavljanja predbralnih zmožnosti učencev ob vstopu v osnovno šolo. Kot avtorica zapiše v uvodnem delu prispevka, je t. i. »diagnostično ocenjevanje« predbralnih zmožnosti fleksibilen in dinamičen proces zbiranja podatkov o otroku, na podlagi katerih je mogoče oblikovati strokovno mnenje in sprejeti ustrezne ukrepe na področju poučevanja in učenja branja za posameznega otroka. Z drugimi besedami, namen diagnostičnega ocenjevanja predbralnih zmožnosti je podpirati učence in jim pomagati pri učenju z diagnosticiranjem njihovih težav, ki se pojavljajo pri samem učenju. Avtorica natančneje predstavi dva preizkusa, ki merita različne predbralne zmožnosti: *test zgodnjih bralnih zmožnosti* avtorice B. Jurišič in angleški test *Cognitive Profiling System* (COPS). Test zgodnjih bralnih zmožnosti je namenjen otrokom, starim od pet do šest let, in je primeren za preverjanje zgodnjih bralnih zmožnosti pri otrocih pred vstopom v šolo in za učence prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja osnovne šole. Omogoča razvrstitev otrok v dve skupini, in sicer v skupino s tveganjem za poznejše težave pri učenju branja in v skupino brez tega tveganja. Angleški test COPS pa je računalniški psihometrični instrument, standardiziran za starostno stopnjo od štirih do osmih let in 11 mesecev. Narejen je v obliki računalniške igrice, kar naj bi bilo za otroke praviloma bolj motivirajoče.

Rezultati omogočajo vpogled v otrokove kognitivne spretnosti in šibkosti. S pomočjo tega testa lahko denimo prepoznamo disleksijo oz. specifične učne težave, izobraževalne potrebe posameznika, razvojne težave in posameznikov prevladujoč učni stil. Prispevek je vsekakor aktualen in za bralce informativen – to velja zlasti za učitelje, ki se v neposredni pedagoški praksi srečujejo s problematiko začetnega opismenjevanja. Vendar pa bi ob njem veljalo opozoriti vsaj na terminološko (in posredno tudi konceptualno) zagato, ki izhaja iz prevoda angleškega termina *diagnostic assessment* v slovenski izraz *diagnostično ocenjevanje*. Avtorica v besedilu sicer ohranja terminološko rešitev, ki so jo v našem prostoru uveljavili že nekateri drugi avtorji, na katere se v besedilu tudi korektno sklicuje. Vendarle pa ne gre prezreti, da ima termin *ocenjevanje* v slovenski didaktični terminologiji uveljavljen pomen, zlasti v razmerju do koncepta preverjanja znanja; iz konteksta članka izhaja, da dejavnost, ki jo avtorica opisuje, ni ocenjevanje predbralnih zmožnosti (tako kot termina *assessment* v slovenščino ni mogoče preprosto prevajati kot ocenjevanje), zato bi bilo smiselno razmisliti o drugačni, ustrežnejši terminološki rešitvi (denimo *preverjanje* ali *ugotavljanje* predbralnih zmožnosti).

Spoštovane bralke in bralci, naj vam ob izteku koledarskega leta zaželimo še mnogo prijetnih trenutkov, iskrih idej in kritičnih misli, spodbujenih ne le, a vendarle tudi – v družbi *Sodobne pedagogike*!

*Dr. Jasna Mažgon,
glavna in odgovorna urednica*